

مَسْرَحِيَّة

الشَّخْصِيَّاتُ : حَنْظَلَةٌ، أَبُو عَامِرٍ (وَالِدُ حَنْظَلَةَ)، عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي (كَبِيرُ الْمُنَافِقِينَ)، وَجَمْعٌ مِنَ الصَّحَابَةِ

الْمَشْهُدُ الْأَوَّلُ

أبو عامر : سَلِبْتُ فُدْرَتَنَا . مَاذَا نَفْعَلُ ؟
يا ولدي، إلى متى هذا العِنادُ؟! لا يُؤَيِّدُ كَلامَ مُحَمَّدٍ .
لا يَظْفَرُ هذا البَيتِمْ . لا تَشْرِكْ دِينَ آبَائِكَ .

حَنْظَلَةُ : يا أبتِ، مَاذَا تَطْلُبُ مِنِّي؟ أَتَطْلُبُ عِبَادَةَ الْأَضْنَامِ
وَالسَّكُوتِ أَمَامَ ظَلَمِ الظَّالِمِينَ وَ أَمَامَ تَفَاخُرِهِمْ عَلَى الْفُقَرَاءِ
وَأَكْلِهِمْ مَالَ الْحَرَامِ؟ لا . هذا أمرٌ لا يُقْبَلُ .

يُطْرَقُ الْبَابُ

إِفْتَحِ الْبَابَ يَا حَنْظَلَةُ . فَإِنِّي
عَلَى مَوْعِدٍ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
أَبِي .

يا ولدي، لا طاعةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ
الْخَالِقِ .

قال اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : ﴿وَإِنْ جَاهَدَاكَ
لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا
تُطِعْهُمَا﴾

إِنَّكَ لَوْلَدٌ عَاقٍ*

عبدالله: مَرَحَبًا* بآبي عامرٍ. كيف حالك
اليوم؟ عليك آثارُ الغُصْبِ! لِمَذا؟!

ماذا نَفْعُلُ بِهؤلاءِ الشَّبابِ؟ قد غَسِبتُ عَقولَهُم. أخافُ أنْ يأخُذَ
محمَّدُ كلَّ ما بأيدينا بِواسطَةِ هؤلاءِ الشَّبابِ.

ولكن. هؤلاء...!

هُوّنْ عليك. سَنَحْتَفِظُ بِمُلْكِنَا وجاهِنَا. لي خُطَّةٌ*
لايُدْرِكُها أحدٌ حتَّى الشَّيْطانُ.

لا نَسْمَعُ. أولئك
شِرْذِمَةٌ قليلونَ.

فكرةٌ رائعةٌ. إنَّكَ أستاذُ الشَّيَاطِينِ.

نعم. إلى اللقاء.

سنذهبُ مع محمَّدٍ إلى القِتالِ.
ونشرُّكُ في الوقتِ الحَرِجِ*.

ماهي؟!!

الْمَشْهُدُ الثَّانِي
بَعْدَ غَزْوَةِ أُحُدٍ

﴿ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾ . قَدْ أُسْتُشْهِدَ عَدَدٌ مِنْ خَيْرَةِ صَحَابَةِ رَسُولِ اللَّهِ .

نَعَمْ . وَعَلَى رَأْسِهِمْ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ حَفْرَةُ .

﴿ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ
مَنْ قَضَىٰ * نَحْبَهُ * وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ﴾

كُلُّ هَذَا هَيِّنٌ * مَا دَامَ رَسُولُ اللَّهِ حَيًّا .

أَنْظُرُ . مَنْ هُوَ ؟

هُوَ خَيْرُ شَبَابٍ « الْمَدِينَةِ » . أَسْفًا عَلَيَّ
فَقُدَانِيهِ مِنْ بَيْنِ الشَّبَابِ .

هُوَ حَنْظَلَةُ !

حَنْظَلَةُ ؟ ! هَذَا غَيْرُ مَعْقُولٍ . لَيْلَةَ أُمِّسٍ
كَانَتْ حَفْلَةً عَزُوسِهِ .

– صحيحٌ. ولكن حينما سَمِعَ نداء المُنَادِي يَدْعُو إلى الجِهَادِ، خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ وَأَسْرَعَ نَحْوَ سَاحَةِ

الْقِتَالِ وَاسْتُشْهِدَ.*

– ﴿فَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا﴾*

أَحْوَالُ النَّبِيِّ

* اِئْتِخِبَ عِنَاوَانًا مَنَاسِبًا آخَرَ لِلنَّبِيِّ (عَلَى حَسَبِ رَأْيِكَ)

الْمَلِكُ وَالجَاهُ ○ خَيْرُ الشَّبَابِ ○ شِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ○

* عَيَّنَ الصَّحِيحُ :

- ١- طَلَبَ أَبُو عَامِرٍ مِنْ ابْنِهِ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ.
- ٢- اسْتُشْهِدَ حَنْظَلَةَ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ.
- ٣- مَا آمَنَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي التَّبِيِّ إِيمَانًا صَادِقًا.
- ٤- مَا تَرَكَ حَنْظَلَةَ دِينَ آبَائِهِ.

* أَجِبْ عَنِ الْأَسْئَلَةِ :

- ١- مَنْ قَالَ : لَا يُؤَيِّدُ كَلَامَ مُحَمَّدٍ؟
- ٢- مَاذَا طَلَبَ أَبُو عَامِرٍ مِنْ ابْنِهِ؟

یادگیری این درس چه تأثیری در فهم معنای عبارات دارد؟

لماذا؟

فوائد

هر فعلی باید به «فاعل» خود اسناد داده شود اما گاهی فاعل به علل مختلف حذف می‌گردد و فعل به

«مفعول» اسناد داده می‌شود!

«مفعول به» گاهی جانشین «فاعل» می‌شود و فعل به آن اسناد داده می‌شود.

طریقه ترجمه چنین فعل‌هایی (فعل مجهول) با فعل‌های دیگر (فعل معلوم) تفاوت می‌کند.

هر پدیده‌ای در عالم، «فاعل» و انجام دهنده‌ای دارد.
نگاهی به طبیعت اطراف خود بیندازیم :

﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾   ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا﴾

حال گاهی فاعل از دید بیننده پنهان می‌شود. به تصاویر ذیل نگاه کنیم :

چه کسی این میوه‌ها را چیده است؟   چه کسی دسته گل را روی کتاب گذاشته است؟

در جهان کلمات نیز گاهی فاعل، ناشناخته و «مجهول» می‌باشد. لذا جمله به گونه‌ای ترجمه می‌شود که گویی «فاعلی» وجود ندارد.
به عبارت‌های ذیل توجه کنیم :

﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾ انسان ضعیف آفریده شده است.

يُزْرَقُ الشَّهِيدُ عِنْدَ رَبِّهِ. شهید نزد پروردگار خود روزی داده می‌شود.

- آیا حرکات دو فعل «خُلِقَ - يُزْرَقُ» با آن‌چه تاکنون در مورد حرکت فعل‌های ماضی و مضارع خوانده‌ایم، مطابقت می‌کنند؟
- آیا این دو فعل به «فاعل» خود «استاد» داده شده‌اند؟
- به نظر شما در این دو جمله، چه کلمه‌ای جای «فاعل» را «اشغال» کرده است؟

فعل‌ها در جمله بر دو گونه هستند :

فعلی که فاعل آن «معلوم» و مشخص باشد. (مبني للمعلوم)

فعلی که فاعل آن «مجهول» و نامشخص باشد. (مبني للمجهول)

با حرکتِ وزن و آهنگ فعل‌های مجرد و مزید آشنا هستیم : كَتَبَ، يَنْصُرُ، أَكْرَمَ، عَرَّفَ، يُعَلِّمُ، اسْتَعْفَرَ ...

حال گاهی برای آن که فعل ماضی و مضارع را بدون مشخص کردن «فاعل» به کار بریم، تغییراتی را در حرکات آنها ایجاد می‌کنیم :

مضارع	ماضی
۱- عین الفعل را فتحه می‌دهیم. (یفعل)	۱- عین الفعل را کسره می‌دهیم. (فعل)
۲- فقط حرف مضارع را مضموم می‌کنیم. (یفعل)	۲- حرف یا حروف متحرک ماقبل عین الفعل را مضموم می‌کنیم. (فعل)
يُحَلِّقُ : می‌آفریند	حَلَّقَ : آفرید
يُحَلِّقُ : آفریده می‌شود	حُلِّقَ : آفریده شد

ضَعُ فِي الْفُرَاغِ الْكَلِمَةَ الْمُنَاسِبَةَ :

۱ - ... الأشياءُ بأضدادِها. (تَعْرِفُ، تُعْرِفُ)

۲ - الْمَرْأَةُ الْمُسْلِمَةُ... مِنَ التَّكَاثُلِ. (مُنِعَتْ، مَنَعَ)

۳ - ... الصَّدِيقُ الْوَفِيُّ عِنْدَ الشَّدَائِدِ. (أَعْرِفُ، يُعْرِفُ)

به نظر شما چه کلمه ای جانشین فاعل شده است؟

مفعول به

خبر

مبتدا

در فعل مجهول، «مفعول به» به جای فاعل می آید و در این حالت نایب فاعل نامیده می شود و تمام احکام آن را می پذیرد.

نکته :

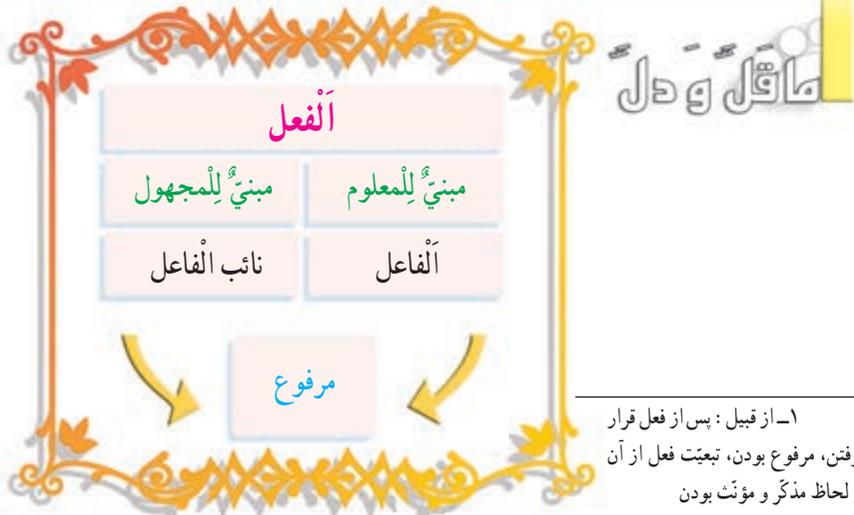
نایب فاعل از جهت «نوع» (مانند فاعل) به یکی از سه صورت ذیل به کار می رود :

- ۱- اسم ظاهر : ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾
- ۲- ضمیر بارز : ﴿هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾
- ۳- ضمیر مستتر : ﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ﴾

إِجْعَلِ الْأَفْعَالَ النَّالِيَةَ مَبْنِيَةً لِلْمَجْهُولِ : (بدون تغییرِ فی الصَّيغِ)

أرسل - نزل - أكرموا - نصرتم - اكتسبا - يخترمون - رزقنا

- در ترجمه صیغه‌های فعل مجهول به زبان فارسی، اغلب از فعل «شدن» کمک می‌گیریم.
- چنان که می‌دانیم نایب فاعل می‌تواند مانند فاعل به صورت ضمیر مستتر بیاید. هنگام ترجمه به این گونه صیغه‌ها توجه کنیم.

***

إقرأ النَّصَّ ثمَّ صَحِّحِ الأخطاءَ الموجودةَ في ترجمته :

لنْ نُحَدِّثَ.

- ① بُني مسجدٌ في مدينةٍ. فَسألَ بَهْلُولُ عن سَبَبِ بناءِ المَسْجِدِ. ② قالَ بانيه : لَمْ يُوَسَّسْ هذا المَسْجِدُ إِلا لِأَكْسابِ النَّوَابِ. ③ فَصَدَّ بَهْلُولُ أَنْ يَحْتَبِرَ مقدارَ إخْلاصِ الباني. ④ فَأَمَرَ أَنْ يُكْتَبَ على جِدارِ المَسْجِدِ : ⑤ «قَدْ أُسِّسَ هذا المَكانُ المُقَدَّسُ بِأَمْرِ المُؤْمِنِ المُحْسِنِ بَهْلُولٍ». ⑥ و في اليَوْمِ التَّالِي لَمَّا انْتَشَرَ هذا الخَبَرُ، جاءَ النَّاسُ لِيُهَنِّئُوا بَهْلُولاً. ⑦ سَمِعَ الباني هذا الخَبَرَ وَغَضِبَ شديداً و جاءَ عِنْدَ بَهْلُولٍ و قالَ : ⑧ أَيُّها المَكارُ، لَقَدْ أُثْلِفَ مالي و النَّاسُ يَتَحَدَّثُونَ عَنكَ. ⑨ هذا لا يُمكنُ. بعدَ يَوْمٍ شاهَدَ النَّاسُ أَنَّ اسمَ بَهْلُولٍ قد حُذِفَ مِن جِدارِ المَسْجِدِ وَكُتِبَ اسمُ آخَرَ مَكانَهُ. ⑩ لَمَّا سَمِعَ بَهْلُولُ الخَبَرَ ابْتَسَمَ و قالَ : «إِنما الأَعْمالُ بِالنِّيَّاتِ»

فريب نخواهیم خورد. (فريب داده نخواهیم شد.)

- ① مسجدی در شهری ساخته شد. بهلول از علت بنای مسجد سؤال کرد. ② صاحبش گفت: این مسجد را جز برای کسب ثواب ایجاد نکرده‌ام. ③ بهلول خواست مقدار اخلاص سازنده را بیازماید. ④ بنابراین دستور داد روی در مسجد بنویسند: ⑤ این مکان مقدس به امر مؤمن نیکوکار بهلول ایجاد شده است. ⑥ و در روز بعد وقتی این خبر را منتشر کردند، مردم آمدند تا به بهلول تبریک بگویند. ⑦ سازنده، این خبر را شنید و به شدت عصبانی می‌شود. نزد بهلول آمد و گفت: ⑧ ای حیله‌گر، مالم تلف شد و مردم درباره تو صحبت می‌کنند. ⑨ این ممکن نیست. روز بعد مردم دیدند که اسم بهلول از روی مسجد حذف شده و نام دیگری به جای آن نوشته شده است. ⑩ موقعی که بهلول این خبر را شنید، لبخند زد و گفت: «اعمال فقط به نیت‌ها است.»

إقرأ العبارات التالية ثم املأ الجدول :

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾
 ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا مِنَ رَّبِّكُمْ﴾
 قال رسول الله (ص) : «لَمْ نُبْعَثْ لِيَجْمَعْ الْمَالِ وَإِنَّمَا بُعِثْنَا لِإِثْقَابِهِ».

١
٢
٣

المبتنى للمجهول		المبتنى للمعلوم	
نائب الفاعل و نوعه	الفاعل	الفاعل	الفاعل

غير المبتنى للمعلوم للمجهول والمبتنى للمجهول للمعلوم وعين الفاعل والمفعول ونائب الفاعل في جميع العبارات :

كَتَبَ اللَّهُ الصِّيَامَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ.
 بُعِثَ النَّبِيُّ (ص) لِإِثْمَامِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ.
 يَعْرِفُ النَّاسُ الْأَصْدِقَاءَ الْأَوْفِيَاءَ عِنْدَ الشَّدَائِدِ.

١
٢
٣

عَيْنَ الصَّحِيحِ عَنِ الإِعْرَابِ وَالتَّحْلِيلِ الصَّرْفِيِّ لِلْكَلِمَاتِ الَّتِي أُشِيرَ إِلَيْهَا بِخَطِّ :
﴿ أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴾

الناس : اسم، مشتق و اسم فاعل، جامد، مُعْرَب / فاعلٌ و مرفوعٌ □

اسم، معرّف بآل، مُعْرَب، منصرف / فاعلٌ و مرفوعٌ □

يُتْرَكُوا : فعل مضارع، لِلْغَائِبِينَ، متعدّ، مبنيّ للمعلوم / فعلٌ مرفوع و نائبُ فاعله ضمير «واو» البارز □

فعل مضارع، مجرّد ثلاثي، مبنيّ للمجهول / فعل منصوب بحذف نون الإعراب و نائبُ فاعله

ضمير «واو» البارز □

هم : اسم، ضمير منفصل مرفوع ، لِلْغَائِبِينَ، معرفةٌ / مبتدأٌ و مرفوعٌ محلاً، و الجملة اسمية □

ضمير منفصل مرفوع، لِلْمَخَاطَبِينَ، معرفةٌ، مبنيّ على السكون / مبتدأٌ ، و مرفوع و الجملة

اسمية □

يُفْتَنُونَ : فعلٌ مضارعٌ، مجرّد ثلاثي، لازم / فعل مرفوع و نائبُ فاعله «واو» و الجملة فعلية □

فعل، لِلْغَائِبِينَ، متعدّ، مبنيّ للمجهول / فعل مرفوع بِبُيُوتِ نونِ الإعراب، و الجملة خبرٌ و

مرفوعٌ محلاً □

أَكْتُبْ مَفْرَدَ الْكَلِمَاتِ التَّالِيَةِ :

الأبَاء : .....

الأَصْنَام : .....

النَّبَات : .....

الْعُقُول : .....

الْأَيْدِي : .....

الرِّجَال : .....

حذف

یک فرد بلیغ بیش از آن که مایل به ذکر تمام جزئیات کلام و تفصیل در آن باشد در پی «حذف» و «ایجاز» است. زمانی که امکان بیان معنایی با الفاظ کمتر وجود داشته باشد، شخص بلیغ آن را بر «اطناب»ی که فاقد توضیح بیشتر باشد و کمکی به فهم معنی نکند، ترجیح می‌دهد. از این روست که گفته‌اند: «خَيْرُ الْكَلَامِ مَا قَلَّ وَ دَلَّ!» رعایت این امر در آیات قرآن کریم به وضوح دیده می‌شود. گاهی «فاعل» حذف می‌شود و گاهی «مبتدا» و... و در همه این موارد، قرائن موجود به خواننده کمک می‌کند که موارد حذف شده را تشخیص دهد.

به آیات ذیل توجه کنیم:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ [هَمْ] أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَوِّقُونَ﴾

کلمه «هَمْ» (مبتدا) در این آیه حذف شده است. زیرا مراد از «أَحْيَاءُ» مشخص است به چه کسانی بر می‌گردد، از این رو فایده‌ای بر ذکر مبتدا مترتب نیست!

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ﴾

زمانی که نماز ادا شد در زمین پراکنده شوید.

علت حذف فاعل در این آیه آن است که در این جا اشاره به این که چه کسی نماز را ادا می‌کند مهم نیست؛ آن چه اهمیت دارد خود «اقامة نماز» است.

***

حال در آیات زیر مشخص کنید که علت حذف فاعل یا مبتدا چیست؟

– ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا﴾ (حذف فاعل) انسان ضعیف آفریده شده است.

– ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُمَّهُ هَآوِيَةٌ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا هِيَ نَارٌ حَامِيَةٌ﴾ (حذف مبتدا)

اما هر کس که ترازوی اعمال خیرش سبک باشد پس جایگاه او دوزخ است و تو

چه دانی که آن چیست؟ [آن] آتشی است سخت سوزنده.

– ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ﴾ (حذف فاعل)

اگر «ذوق» نباشد، زیبایی درک

مؤمنان تنها کسانی هستند که زمانی که خداوند ذکر شود، دل‌هایشان به تپش

نیایم، معنی مبهم می‌شود.

می‌افتد.

إقرأ دعاء «الافتتاح» و ترجمه إلى الفارسيّة :

اللَّهُمَّ... أَيَقَنْتُ أَنَّكَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فِي مَوْضِعِ الْعُقُوفِ
وَالرَّحْمَةِ وَأَشَدُّ الْمُعَاقِبِينَ فِي مَوْضِعِ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظْمَةِ... أَلْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي لَا يُهْتَكُ حِجَابُهُ وَلَا يُعْلَقُ بَابُهُ وَلَا يُرَدُّ سَائِلُهُ وَلَا يُحَيَّبُ آمِلُهُ.
أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُؤْمِنُ الْخَائِفِينَ وَيُنَجِّي الصَّالِحِينَ وَيَرْفَعُ الْمُسْتَضْعِفِينَ
وَيَضَعُ الْمُسْتَكْبِرِينَ وَيُهْلِكُ مَلُوكًا وَيَسْتَخْلِفُ آخِرِينَ.

***

يَضَعُ : خوار می کند	حَيَّبَ : نا امید کرد
هَتَكَ : پاره کرد، درید	يَسْتَخْلِفُ : جانشین می کند
أَعْلَقَ : بست	آمِلُ : امیدوار، امیددارنده
يُؤْمِنُ : در آرامش می افکند	رَدُّ : رد کرد، نپذیرفت

يَبْحَثُ النَّاسُ فِي مَسِيرِهِمْ نَحْوَ أَهْدَائِهِمْ عَنْ نَمَائِجٍ مِثَالِيَّةٍ، لِيَجْعَلُوهُمْ أُسْوَةً لِأَنْفُسِهِمْ. حَيَاةُ الْعُظَمَاءِ
مَشْعَلٌ لِهِدَايَةِ الْأَجْيَالِ، وَمَنْ لَمْ يَجْعَلْهَا وَسِيلَةً لِهِدَايَتِهِ يَضِلَّ «هَلْكَ مَنْ لَيْسَ لَهُ حَكِيمٌ يُرْشِدُهُ»!
ولكن كيف هؤلاء أصبَحوا أُمَّةً لِلْآخَرِينَ وكيف خُلِدَتْ أَسْمَاؤُهُمْ فِي التَّارِيخِ؟!
إِلَيْكَ الْآنَ بَعْضُ الْإِشَارَاتِ إِلَى مِيزَاتِ هَؤُلَاءِ الْعُظَمَاءِ:

□ الْإِجْتِهَادُ وَالتَّبَاتُّ

لَيْسَتْ الرَّاحَةُ إِلَّا بَعْدَ التَّعَبِ وَلَا تَنْزِلُ النَّعْمُ مِنَ السَّمَاءِ جَاهِرَةً* بَلْ هِيَ ثَمَرَةُ الْكَدِّ* وَتَحْمِلُ الْمَشَقَّةَ.

بِقَدْرِ الْكَدِّ تُكْتَسَبُ الْمَعَالِي وَمَنْ طَلَبَ الْعُلَى سَهَرَ اللَّيَالِي

إِنَّ الطَّبِيبَ الْمُسْلِمَ زَكَرْنَا الرَّازِيَّ كَانَ قَدْ بَدَأَ بِدِرَاسَاتِهِ الطَّبِيبِيَّةِ فِي الْأَرْبَعِينَ مِنْ عُمْرِهِ، لَكِنَّهُ وَصَلَ

إِلَى أَهْدَائِهِ، لِأَنَّهُ كَانَ دَوُّوبًا* فِي أَعْمَالِهِ.

كان ميكل أنجلو يقول: لو علم الناس ما
تَحَمَّلْتُ مِنَ الْمَسَاكِلِ وَالكَدْحِ فِي الْحَيَاةِ، لَمَا تَعَجَّبُوا
مِنْ أَعْمَالِي الْفَنِّيَّةِ .

□ أَلْفَقْر

لَوْ نَظَرْنَا إِلَى تَارِيخِ حَيَاةِ الْعُظَمَاءِ لَوَجَدْنَا أَنَّ هَؤُلَاءِ تَحَمَّلُوا الْمَصَاعِبَ وَتَجَرَّعُوا أَلَمًا كَثِيرَةً فِي حَيَاتِهِمْ .
كان الفارابي - وهو من خيرة علماء عصره - يَسْهَرُ اللَّيْلَ لِلْمُطَالَعَةِ وَ مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ مِصْبَاحٌ؛
فِيذَهَبُ إِلَى خَارِجِ الْبَيْتِ لِيُطَالِعَ فِي ضَوْءِ قِنْدِيلِ الْحُرَّاسِ .
جان جاك روسو^٢ كان خادماً في بيوت الأغنياء . وكان يقول دائماً : لقد تعلمت أشياء في مدارس
عديدة، ولكن المدرسة التي اكتسبت فيها أعظم الفوائد هي مدرسة البؤس والفقير .
نعم . هذه هي شريعة الحياة : عملٌ وكَدْحٌ وَعِنَاءٌ، يَعْقِبُهَا نَعِيمٌ وَرَفَاهٌ وَهَنَاءٌ .

□ الْأَخْلَاقُ

النَّجَاحُ فِي الْحَيَاةِ يَتَرْتَّبُ عَلَى التَّحَلِّيِّ بِالْأَخْلَاقِ
الْفَاضِلَةِ . هَذَا هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ (ع) يَقُولُ : «مَنْ نَصَبَ
نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ» .

١- «ميكل آتو» إيطالي، من عظماء تاريخ الفن العالمي في القرن السادس عشر الميلادي.

٢- «ژان ژاك روسو» الكاتب والفيلسوف الفرنسي في القرن الثامن عشر الميلادي.

قَدْ جَاءَ فِي تَرْجَمَةِ الْعَالِمِ الْجَلِيلِ وَالْفَيْلَسُوفِ الْكَبِيرِ «مُثَلًّا صَدْرًا» أَنَّهُ مَا كَانَ يَقْبَلُ تَلْمِيزًا إِلَّا بِأَرْبَعَةِ

شُرُوطٍ :

- ١- أَنْ لَا يَتَوَكَّبَ الْمَعَاصِي؛
- ٢- أَنْ لَا يَطْلُبَ الْعِلْمَ لِلْوُصُولِ إِلَى مَنْصِبٍ دُنْيَوِيٍّ؛
- ٣- أَنْ لَا يَطْلُبَ الْمَالَ إِلَّا بِالْكَفَافِ؛
- ٤- أَنْ لَا يُحَاكِي الْأَخْرَيْنَ وَيَعْتَمِدَ عَلَى نَفْسِهِ.

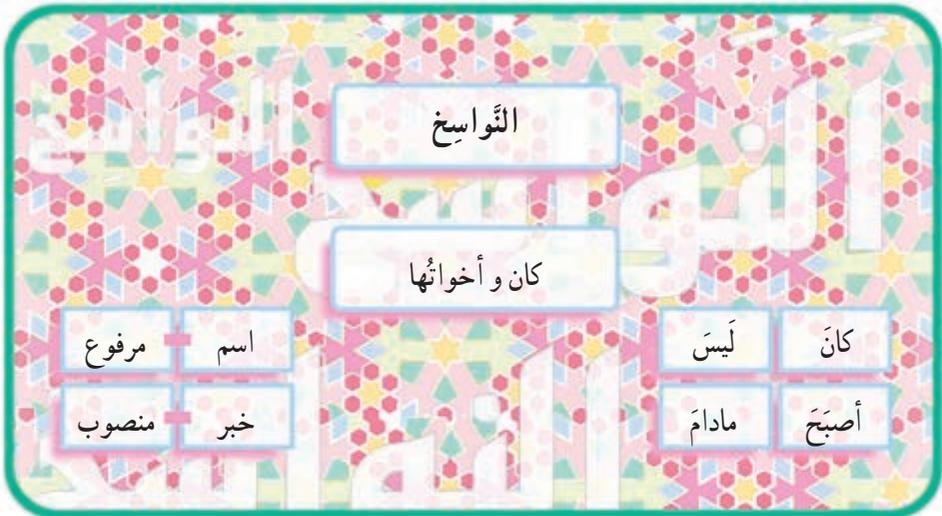
حوال النص

* أَيُّ عُنْوَانٍ لَيْسَ مَنَاسِبًا لِلنَّصِّ؟!

- أسرارُ التَّجَاحِ ○ الزَّاحَةُ فِي الْحَيَاةِ ○ خُطُواتُ التَّقَدُّمِ*

* اِنتَخِبِ الْآيَةَ الْمُنَاسِبَةَ لِمَفْهُومِ النَّصِّ :

- ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾*
- ﴿لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ؟!﴾*
- ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾*
- ﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ﴾*

یادگیری این درس چه تأثیری در فهم معنای عبارات دارد؟

لماذا؟

فوائد

- ۱ «اعراب» مبتدا و خبر گاهی بر اثر آمدن عواملی قبل از آن، تغییر می کند.
- ۲ کلماتی از قبیل «کان، لیس، أصبح» تغییراتی را در معنای جمله و نیز در اعراب اجزای آن ایجاد می کنند.
- ۳ «کان» همراه فعل ماضی و مضارع معنای خاصی به خود می گیرد.
- ۴ افعال ناقصه دارای «فاعل و مفعول» نیستند.

به عبارت‌های ذیل نگاه کنیم :

﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ۱

﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ۲

در جمله اول دو کلمه «الله» و «غفور» چه نقشی دارند؟ ۱

در جمله دوم این دو کلمه چه نقشی یافته‌اند؟ ۲

یکی از نواسخ «افعال ناقصه» هستند (مانند **كان**، **يكون**). هر گاه بر سر مبتدا و

خبر در آیند احکام جدیدی برای آنها وضع می‌کنند :

مبتدا ← اسم افعال ناقصه و مرفوع، خبر ← خبر افعال ناقصه و منصوب.

آیا افعال ناقصه دیگری نیز وجود دارند که مانند «كان» عمل کنند؟

برای یافتن پاسخ به عبارت‌های ذیل نگاه کنیم :

لَيْسَ الْكَاذِبُ مُفْلِحًا. ۱

أَصْبَحَ الْمُتَكَايِلُ مُجِدًّا. ۲

كُلُّ طَالِبٍ نَاجِحٌ مَادَامَ مُجْتَهِدًا. ۳

مهم‌ترین فعل‌های ناقصه‌ای که مانند «كان» عمل می‌کنند عبارتند از :

لیس (نیست)، أصبح (گردید)، صار (شد) مادام (مادامی که، تا وقتی که).

صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ الْمَوْجُودَةَ فِي الْعِبَارَاتِ التَّالِيَةِ :

1 أَلَيْسَ الصَّبْرُ مِفْتَاحَ الْفَرْجِ؟

2 صَارَتِ الْأَرْضُ مُحْضَرَةً.

3 أَصْبَحَ الْمُؤْمِنِينَ مُتَّصِرُونَ.

4 الْمُسْلِمُونَ مُتَّصِرُونَ مَا دَامُوا مُتَّحِدُونَ.

□ آیا «اسم و خبر» افعال ناقصه غیر از اعراب، احکام خاص دیگری ندارند؟

□ «اسم» افعال ناقصه چگونه در جملات ظاهر می شود؟

□ آیا «خبر» افعال ناقصه همیشه به صورت «مفرد» می آید؟

□ به خاطر بسپاریم که :

1 اسم افعال ناقصه مانند فاعل به سه صورت می آید :

اسم ظاهر لا يَكُونُ الشَّجَاعُ فَخُورًا.

ضمير بارز أَصْبَحُوا أُمَّةً لِلْآخِرِينَ.

ضمير مستتر زَكَرْنَا الرَّازِيَّ كَانِ دَوُوبًا فِي عَمَلِهِ.

2 افعال ناقصه از لحاظ «مذکر و مؤنث» بودن تابع اسم خود می باشند :

كَانَ الطَّالِبُ نَشِيطًا.

كَانَتِ الطَّالِبَةُ نَشِيطَةً.

3 «خبر» افعال ناقصه در صورتی که شبه جمله (جار و مجرور) باشد،

گاهی بر «اسم» مقدم می شود :

لَيْسَ لِلْفِرَارِ مَجَالٌ.

أَعْرَبْ مَا أُشِيرَ إِلَيْهِ بِخَطِّ :

– أَصْبَحْنَا مُتَّقِدِينَ حِينَ عَمَلْنَا بِالْقُرْآنِ .

– هَلَكَ مَنْ لَيْسَ لَهُ حَكِيمٌ يُرْشِدُهُ .

الأفعال الناقصة
كَانَ صَارَ لَيْسَ أَصْبَحَ مَادَامَ

اسم : مرفوع	خبر : منصوب
-------------	-------------

○ صیغه‌های «کان» همراه فعل مضارع، در فارسی معادل ماضی استمراری و همراه فعل ماضی معادل ماضی بعید است.

○ هرگاه دو یا چند فعل از افعال مضارع و ماضی بر یک دیگر عطف شده باشند، «کان» فقط یک بار در ابتدای آنها به کار می‌رود.

اقرأ النَّصَّ التَّالِيَّ واملأ الفراغات في الترجمة:

سیر الاختیار

① كانت شريكه تُعلنُ منذُ مدّةٍ عن حاجتها إلى مُوظّفٍ لائقٍ. و رَغْمَ مراجعةٍ عدديّ كثيرٍ من الأشخاص، ما كان المديرُ قد قبِلَ أحداً منهم. أصبح الأمرُ مُعقّداً للشركة.

② فجأةً، اُنتخب المديرُ شاباً؛ كانت تجاربه قليلةً و ما كان يحملُ شهادةً و لا توصيةً من الآخرين. ③ حين سئل المديرُ عن سِرِّ اختياره العجيب، قال: ليس اللائقُ من كانت له الشّهاداتُ الكثيرةُ والتوصياتُ العديدة. ④ إنّ هذا الشابّ حين جاء انتظر خلف البابِ وطلب إذناً بالدخول. ⑤ كانت ملبسُهُ بسيطهً لكنّها نظيفةٌ ⑥ سلّم على الجميع. ⑦ ما كان يفتخِرُ بنفسه و لا يُقلِّلُ من شأنِ الآخرين.

⑧ وَجَدْتُهُ متوكِّلاً على ربِّه و مُعتمداً على قُدْرته. ⑨ أفهِمْتُم

سِرِّ الاختيار؟

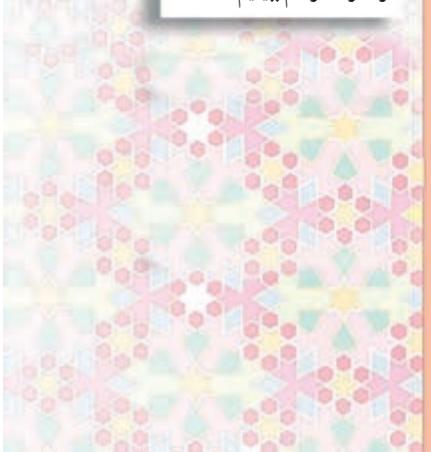
راز گزینش

① شرکتی از مدتی پیش، نیاز خود را به..... شایسته..... و با وجود مراجعهٔ تعداد بسیاری از افراد، مدیر کسی از آنان را..... و وضع برای شرکت..... شد.

② ناگهان مدیر..... را برگزید که تجربه‌هایش..... بود و نه مدرکی و نه سفارشی از دیگران..... ③ وقتی از مدیر دربارهٔ راز گزینش شگفتش..... گفت: شایسته آن کسی نیست که مدارک بسیار و سفارش‌های متعدّد..... ④ این جوان وقتی که آمد..... منتظر شد و اجازهٔ ورود خواست. ⑤ لباس‌هایش..... ولی پاکیزه بودند. ⑥ به همه.....

⑦ خودستایی نمی‌کرد و از مقام دیگران..... ⑧ او را توکل‌کننده بر پروردگارش و..... بر توانایی‌هایش..... ⑨ آیا راز گزینش را فهمیدید؟

* «فقد» یعنی سکهٔ خالص را از سکهٔ ناخالص تشخیص دادن. پس خوبی‌ها و بدی‌ها، زشتی‌ها و زیبایی‌ها را در کنار هم ببینیم.

إِثْرُ الْعِبَارَاتِ التَّالِيَةِ ثُمَّ عَيِّنِ اسْمَ الْأَفْعَالِ النَّاقِصَةِ وَخَبْرَهَا :

- ١ ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا﴾
- ٢ ﴿وَأُنَجِّنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾
- ٣ ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾

صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ (إِذَا رَأَيْتَ) :

- ١ الْمُسْلِمُونَ مُتَّفَرِّقُونَ مَا دَامَ بَعِيدِينَ عَنِ الْإِسْلَامِ.
- ٢ كَانَتْ هَؤُلَاءِ التَّلْمِذَاتُ يُطَالَعْنَ دُرُوسَهُنَّ.
- ٣ أَصْبَحَ الْإِمَامُ الْخَمِينِيُّ (طَابَ ثَرَاهُ) قُدْوَةً لِجَمِيعِ الْمُسْتَضْعَفِينَ.
- ٤ كَانَا الْمُسْلِمُونَ اكْتَسَبُوا مَكَانَةً عِلْمِيَّةً رَفِيعَةً فِي الْقُرُونِ الْأُولَى.
- ٥ لَيْسَ الْأَعْدَاءُ فَادِرِينَ أَنْ يَسَلِّطُوا عَلَيْنَا.

إِخْذِفِ الْأَفْعَالَ النَّاقِضَةَ مِنَ الْجُمْلِ التَّالِيَةِ نَمَّ أَسْبَرُ إِلَى التَّغْيِيرِ الَّذِي حَصَلَ فِي الْأَعْرَابِ وَالْمَعْنَى :

أَصْبَحَ قَائِدٌ * نَوْرَتِنَا قُدُوءَةً * لِلْمَظْلُومِينَ .

أَلَيْسَ الصَّدْقُ أَنْفَعَ تِجَارَةً ؟

كَانَتِ الْأُمَّةُ الْإِسْلَامِيَّةُ مَتَّحِدَةً .

عَيَّنِ الْمُرَادِفَ وَالْمُضَادَّ : = ، ≠

نَحْوُ.....إِلَى   الْحَيَاةُ.....الْمَوْتِ   هَلَّكَ.....مَاتَ   الْكَذَّبُ.....الْكَذْحُ
 الْمِصْبَاحُ.....السَّرَاجُ   الدَّؤُوبُ.....الْكَسْلَانُ   الْعَنَاءُ.....الرَّفَاهُ   حَاكَى.....قَلَّدَ

انواع خبر

مخاطب گاهی نسبت به «خبر»ی که متکلم می دهد، بی اطلاع است و در عین حال نسبت به آن موضع گیری خاصی ندارد؛ در این صورت متکلم سخن خود را به صورت عادی بیان می کند.

﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُباتًا﴾ خوابتان را برای شما آرامش قرار دادیم.

و گاهی مخاطب نسبت به «خبر»ی که متکلم می دهد، شک و تردید دارد. از این رو متکلم ناچار است سخن خود را با مقداری تأکید همراه سازد:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ﴾ بی شک خداوند با عزت است.

اما گاهی مخاطب نسبت به «خبر»ی که متکلم می دهد، نه تنها شک و تردید دارد، بلکه اصولاً منکر موضوع و مخالف آن است، در این جاست که متکلم ناچار می شود سخن خود را با تأکیدات بیشتری همراه سازد.

﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ حقیقه شکی نیست که نفس، بسیار امر کننده به بدی است. برخی کلمات و یا تعبیراتی که برای تأکید جمله به کار می رود (مؤکدات خبر) عبارتند از:

إِنَّ، قد (معمولاً همراه فعل ماضی)، لقد، تکرار کلمه، استفاده از فعل امر، جمله اسمیه، اسم مبالغه و ...

***

عين المؤكّد و غير المؤكّد في الآيات التالية ثمّ ترجمتها:

﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾

﴿إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَخَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

هر کلمه‌ای که «بلیغ» ادا کند، با توجه به «مقتضیات حال و مقام» است!

«اعجاز بیانی» قرآن از آن روست که ساختار جملات و به کارگیری ادوات و کلمات، همگی دارای ضابطه و قانون است!

إقرأ الخطبة التالية من «نهج البلاغة» و ترجمها إلى الفارسيّة :

تعاهدوا أمر الصلاة و حافظوا عليها... ألا تسمعون إلى جواب
 أهل النار حين سُئِلُوا : ﴿ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصَلِّينَ ﴾
 وَشَبَّهَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالْحَمَّةِ تَكُونُ عَلَى بَابِ الرَّجُلِ فَهُوَ يَغْتَسِلُ
 مِنْهَا فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ خَمْسَ مَرَّاتٍ، فَمَا عَسَى أَنْ يَتَّقَى عَلَيْهِ مِنَ الدَّرَنِ؟!
 («خطبة ١٩٩»)

تعاهدوا : بر عهده گیرید	سَلَكَكُمْ : شمارا کیشاند
سَقَرٍ : نامی از نام های جهنم	لَمْ نَكُ (لم نكن) : نبودیم
الْحَمَّةِ : چشمه آب گرم	دَرَنِ : آلودگی، چرک